

PLANNEN & PRIORITEREN

Module 1

Handleiding

MOVENDA
JOUW PLAN, JOUW MOVES

MOVENDA

Onderwijsprogramma executieve functies & zelfovertuiging

Auteurs: Monique Snijder & Kees Siepelinga

Vormgeving: Monique Snijder

Uitgever: Moveer Learning Design

©Movenda, 2024

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/ of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere (digitale) wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.

DOELEN VAN DEZE MODULE

Les

Doel

1 MIJN DOELEN

Aan het einde van deze les hebben alle leerlingen een eigen periodedoel gekozen en beschreven.

2 DE BASIS VAN PLANNEN

Leerlingen herkennen effectief plannen en kunnen dit met behulp van de docent.

3 LEREN (OVER) PRIORITEREN

Leerlingen kunnen benoemen hoe werken met een planning hen helpt en zij kunnen zelfstandig een week plannen.

4 PERSOONLIJKE VOORKEUREN

Leerlingen ontdekken hun eigen voorkeuren en wat voor hen het meest effectief is. Leerlingen leren wat het effect van prioriteren is op de planning.

5 WELZIJN & SUCCES

Leerlingen krijgen inzicht in het effect van plannen op hun eigen welzijn en succes.

6 MOTIVATIE

Leerlingen kunnen zichzelf motiveren om te plannen en te prioriteren.

7 TERUGBLIK

Leerlingen reflecteren op hun eigen acties van de afgelopen weken en onderzoeken hoe zij deze willen behouden.

UITLEG SYMBOLEN EN JARGON

Huiswerk: Dit icoon geeft aan dat de opdracht ook door leerlingen thuis kan worden voorbereid. Als docent kies je of je dit klassikaal wil doen of niet.

Movenda mentoren: De Movenda mentoren zijn personen die door leerlingen gekozen worden om hen te helpen. Deze personen staan dicht bij de leerling en kunnen hen steunen wanneer ze het moeilijk hebben.

Support Superhelden: De support superhelden zijn personen die door leerlingen gekozen worden om hen in heel specifieke situaties te helpen. Dit kunnen ook klasgenoten zijn of een kennis.

Kernaspecten: Omdat wij ervan overtuigd zijn dat welzijn ervoor zorgt dat leerlingen beter kunnen leren is het belangrijk dat alle kernaspecten ruimte en tijd krijgen. School is belangrijk, maar wanneer een leerling zich niet fijn voelt is leren veel moeilijker.

Move: De leerlingen werken toe naar hun eigen moves, hun eigen oplossingen voor dat waar ze tegenaan lopen. De moves worden in iedere module gemaakt en zorgen ervoor dat veranderingen in gedrag duurzaam zijn. Geef leerlingen de ruimte om deze moves zelf te bedenken en vast te leggen.

WAAROM PLANNEN & PRIORITEREN?

Goed kunnen plannen en prioriteren helpt jongeren om te structureren wat ze moeten doen. Het stelt hen in staat om zich te richten op de belangrijkste taken en doelen. Wanneer jongeren dit inzicht voor zichzelf kunnen creëren, kunnen ze tijd en middelen effectiever gebruiken en efficiënter werken. Dit zal hen helpen om hun doelen te bereiken en zo hun succes en welzijn te vergroten.

Wanneer leerlingen goed kunnen plannen en prioriteren, zal dat een aantal voordelen opleveren. Leerlingen...

- leren om meer verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen werk. Welke docent wil dat nu niet?
- kunnen hun tijd beter beheren en taken op tijd voltooien. Dit zorgt ervoor dat leerlingen zelf controle nemen over hun tijd en niet het gevoel hebben dat het hen overkomt.
- kunnen onnodige stress of het inleveren van afgeraffeld werk voorkomen. Dit zorgt voor betere cijfers en minder kans op de ontwikkeling van toetsstress.
- leren om doelgericht te werken en efficiënter te zijn in hun werk. Plannen en prioriteren heeft een grote invloed op alle facetten van executieve functies en doelgericht werken is er één van.
- leren omgaan met complexe taken door deze op te breken in kleine, behapbare stukjes. Dit zorgt voor meer overzicht en rust, leerlingen zullen ervaren dat dit hen helpt om grote opdrachten op tijd klaar te hebben.

JOUW DOEL

Beschrijf wat jij met de klas wil bereiken deze periode

DOELEN BEPALEN

LES 1

JOUW DOELEN

Doel van de les: Aan het einde van deze les hebben alle leerlingen een eigen periodedoel gekozen en beschreven.

Vorbereiding

- Voorbeeldles doornemen en waar nodig aanpassen.
- Bekijk pagina's 4 & 6 in de Movenda en lees de opdrachten door.

Extra informatie

Doelen stellen is ingewikkeld maar tegelijk erg belangrijk. Op de middelbare school is het van belang dat leerlingen leren realistisch te zijn in het stellen van doelen. Zo voorkomen ze teleurstellingen.

Stimuleer leerlingen om alle kernaspecten te bekijken en geef ruimte om ook niet-schoolese doelen te stellen. Geef hier als docent ook voorbeelden voor.

Eigen notities

LESOPZET

- 1. Introductie:** Introduceer het werkboek en vertel waarom de leerlingen hiermee aan de slag gaan. Leg uit welke situatie je ziet en wat je hoopt te verbeteren.
- 2. Uitleg doelen stellen:** Leg uit dat doelen stellen veel training nodig heeft en dat het nu vooral gaat om proberen en van zichzelf leren. De meest ideale manier om doelen op te schrijven is om gebruik te maken van de SMART-methode. Zie de voorbeeldles voor meer inhoud.
- 3. Doelen bepalen:** Bekijk met de leerlingen de doelenpagina's in de Movenda. Laat de leerlingen aangeven met een cijfer tussen 1 - 5 hoe het met de kernaspecten gaat. 1 is heel slecht en 5 is super goed. Laat hen vervolgens opschrijven hoe zij dit over een periode zouden willen zien. Vraag de leerlingen hier realistisch in te zijn (niet alles kan op hetzelfde moment).
- 4. Uitwerken doelen:** Leerlingen verwoorden nu hun doel onderaan op pagina 8. Dit doel is voort gekomen uit de cijfers die zij gegeven hebben. Laat de leerlingen het doel helemaal uitschrijven zodat dit onder te verdelen is in hele kleine doelstellingen*. Deze kleine doelstellingen schrijven ze op in de lege blokken op pagina 8.
- 5. Movenda mentor:** Leerlingen gaan voor zichzelf bepalen wie zij als Movenda mentor willen vragen. De Movenda mentor is niet per definitie de klassenmentor of überhaupt iemand van school. Dit kan ook een neef, opa, vriend of peetoom zijn.
- 6. Reflectie:** Hebben alle leerlingen een periodedoel kunnen opschrijven en kunnen onderverdelen?

* bijvoorbeeld: ik wil fysiek beter in mijn vel zitten.
Onderverdelen in: gezond eten, hardlopen, iedere dag naar school fietsen etc.

Doelen bepaal je naar wat je belangrijk vindt en waar je iets wil veranderen.

KERNASPECTEN

Het leven van je leerlingen draait om meer dan alleen succes op school.
In de Movenda werken we daarom vanuit deze kernaspecten in hun leven.

Sport & Gezondheid

Sporten, bewegen, gezond eten, naar de fysio, rust nemen: al deze dingen dragen bij aan welzijn en succes.

Hobby's & Ontspanning

Van schilderen tot een nieuwe serie kijken: ontspanning & hobby's zorgen ervoor dat de batterij weer oplaadt!

School

Huiswerk maken, leren, bijles en les volgen: dit heeft allemaal invloed op (toekomstig) welzijn en succes.

Familie

Je familie kies je niet zelf uit, maar ze hebben wel invloed op het leven van je leerlingen.

Vrienden

Samen lachen of elkaar steunen: vrienden kunnen een grote bijdrage leveren aan het welzijn en succes van elkaar.

Werk

Een leuke bijbaan, vrijwilligerswerk, solliciteren of stage lopen: het hoort allemaal bij het werkende leven.

DE BASIS VAN PLANNEN

LES 2

DE BASIS VAN PLANNEN

Doel van de les: Leerlingen herkennen effectief agendagebruik en kunnen met behulp van de docent plannen.

Vorbereiding

- Voorbeeldles doornemen en eventueel aanvullen.
- Voorbeeld maken van een geplande dag.

Extra informatie

Het doel van deze module is inzicht krijgen in de voordelen van plannen en prioriteren, niet op het perfect gebruik van een agenda.

Gebruik het liefst een papieren agenda. Digitale varianten komen vaak met extra afleiding.

Eigen notities

LESOPZET

- 1. Voorkennis activeren:** Bespreek de volgende vragen met de leerlingen:
 - Wat is een agenda?
 - Wie gebruikt er één?
 - Wat voor agenda gebruik je?
 - Waarvoor gebruik je die?
- 2. Theorie:** Bespreek de theorie van plannen en laat leerlingen bij opdracht 1 opschrijven welke stappen doorlopen worden bij plannen.
- 3. Oefening:** Laat leerlingen bij opdracht 2 en 3 opschrijven wat ze willen opnemen in hun planning en hoe zij dit willen opschrijven.
- 4. Oefening:** Laat de leerlingen bij opdracht 4 opschrijven wat zij tegen een klasgenoot zouden zeggen over het gebruik van een agenda.
- 5. Oefening:** Laat de leerlingen bij opdracht 5 in hun eigen woorden opschrijven hoe een agenda hen kan helpen.
- 6. Oefening:** Help de leerlingen nu een week te plannen aan de hand van de structuur in de voorbeeldles.
- 7. Reflectie:** Reflecteer met de leerlingen op de geleerde begrippen en de ervaring met het plannen op deze gestructureerde manier. Wat vonden de leerlingen ervan?

Meet eerst ervaring; kennis van agenda's en plannen zullen verschillen. Neem de tijd om de kennis van de leerlingen op hetzelfde niveau te krijgen en creëer ruimte om negatieve ervaringen te delen.

Doe in deze periode een beroep op het thuisfront van de leerlingen om te helpen met plannen en de Movenda regelmatig samen te bekijken en/of te gebruiken.

LEREN (OVER) PRIORITEREN

LES 3

LEREN (OVER) PRIORITEREN

Doel van de les: Leerlingen kunnen benoemen hoe een agenda hen helpt en zij kunnen zelfstandig een week plannen.

Vorbereiding

- Klas in tweetallen opdelen
- Voorbeelden bij matrix eigen maken en eventueel aanvullen/aanpassen

Extra informatie

Als het voor leerlingen lastig is om niet belangrijke en niet urgente activiteiten te identificeren, kan je kijken naar de consequenties van een activiteit: als je een activiteit niet doet en er verandert niets of het brengt hen niet dichterbij hun doelen, dan is het niet belangrijk of urgent (denk bijvoorbeeld aan gamen, hangen, scrollen of uitslapen.)

Identificeer samen met leerlingen aan welk kernaspect de leerling weinig aandacht besteedt. Help hen hier te bepalen wat belangrijk is en dit aspect in de planning dus extra aandacht te geven.

Eigen notities

LESOPZET

1. **Terugblik:** Kijk samen met de leerlingen aan de hand van opdracht 1 terug op de vorige les. Is het de leerlingen gelukt zich aan hun planning te houden?
2. **Oefening:** Leerlingen gaan in de vorm van een speeddate* met elkaar in gesprek over hoe de afgelopen week is bevallen. Laat hen bij opdracht 2 opschrijven wat ze geleerd hebben van elkaar.
3. **Theorie:** Leg uit wat urgent en belangrijk betekenen en hoe je dit gebruikt tijdens het plannen. Door te weten wat belangrijk is kunnen leerlingen beter bepalen wat meer tijd krijgt. Leerlingen maken aantekeningen bij opdracht 3.
4. **Oefening:** De leerlingen gaan bij opdracht 4 de matrix invullen met activiteiten die zij de afgelopen week gepland hadden. Geef als docent sturing op het proces, zie activiteit in de voorbeeldles.
5. **Reflectie:** De leerlingen reflecteren in opdracht 5 op hun matrix samen met een klasgenoot.
6. **Oefening:** Leerlingen vullen voor de komende week opnieuw een matrix in bij opdracht 6, deze gebruiken ze vervolgens om hun nieuwe week te plannen.
7. **Opdracht:** Geef de leerlingen de opdracht om de nieuwe planning te volgen en deze ook thuis te bespreken. Opdracht 8 helpt hen zichzelf te motiveren.

* Plaats tafels tegenover elkaar en laat één van de twee kanten iedere 2 - 3 minuten doorschuiven naar de volgende klasgenoot.

Betrek thuis en/ of de Movenda mentor bij de planning, welke tips hebben zij voor de leerlingen?

PERSOONLIJKE VOORKEUREN

LES 4

PERSOONLIJKE VOORKEUREN

Doel van de les: Leerlingen ontdekken hun eigen voorkeur en leren wat voor hen de meest effectieve manier van plannen is. Leerlingen leren wat het effect van prioriteren is op de planning.

Vorbereiding

- Voorbeeldles doornemen en aanpassen waar nodig.
- Bedenk een eigen voorbeeld van eigen voorkeuren in je planning.

Extra informatie

In de Movenda gaat het over Welzijn & Succes, zorg ervoor dat in het maken van de plannen voor beide voldoende ruimte is.

Alle kernaspecten die in de Movenda regelmatig terugkomen verdienen aandacht in de agenda. Leerlingen kunnen deze aspecten ook gebruiken tijdens het plannen om hun prioriteiten te stellen.

Eigen notities

LESOPZET

- 1. Terugblik:** Laat leerlingen aan de hand van opdracht 1 terugblikken op de vorige les en het huiswerk. Bespreek de antwoorden klassikaal met de leerlingen.
- 2. Onderzoeken:** De leerlingen gaan nu door te tekenen of te schrijven vertalen hoe zij het liefst plannen. Dit is persoonlijk voor iedere leerling, geef hen dus ruimte om dit op eigen wijze vorm te geven. De leerlingen gebruiken de ruimte bij opdracht 2.
- 3. Reflectie:** Behandel klassikaal de vragen uit de voorbeeldles en laat de leerlingen de antwoorden bij opdracht 3 opschrijven.
- 4. Oefening:** Leerlingen gaan met elkaar in gesprek en reflecteren samen op hoe de afgelopen week is gegaan. Ze beschrijven hun ervaring bij opdracht 4 in hun werkboek.
- 5. Oefening:** Laat de leerlingen een week plannen met de nieuwe kennis en vaardigheden. Aandachtspunt: plannen op basis van persoonlijke voorkeuren.
- 6. Motivatie:** De leerlingen schrijven bij opdracht 6 op wat voor hen belangrijk is en schrijven bij opdracht 7 een motivatie aan zichzelf om zich aan de planning te houden. Help hen waar nodig om dit onder woorden te brengen.
- 7. Opdracht:** De leerling bespreekt de persoonlijke planning voorkeuren met een Movenda mentoren. Hebben zij nog tips voor de leerling?

Laat leerlingen plannen vanuit wat zij belangrijk vinden voor hun welzijn & succes en probeer te voorkomen dat er veel nadruk ligt op dingen die “niet kunnen”.

Zet in op autonomie van leerlingen, zij bepalen zelf wat ze belangrijk vinden niet jij als docent. Stuur bij als docent en verplicht niets. Het gaat om het proces, leerlingen zullen vroeger of later tegen eigen keuzes aan moeten lopen.

WELZIJN &
SUCCEES

LES 5

WELZIJN & SUCCES

Doel van de les: Leerlingen krijgen inzicht in het effect van plannen op het welzijn en succes.

Vorbereiding

- Bereid een voorbeeld voor waarin leerlingen kunnen zien wat het effect is van een planning op bijvoorbeeld een project of persoonlijk doel (bijv.: Een bijbaan vinden).

Extra informatie

Wanneer leerlingen aangeven liever alles te onthouden i.p.v. een agenda te gebruiken, kan je het volgende voorbeeld geven:

Vraag een leerling om 8 boodschappen te onthouden en tegelijkertijd naar een verhaal te luisteren. Vervolgens vraag je ze om de boodschappen op te schrijven én vragen uit het verhaal te beantwoorden.

Vraag een andere leerling hetzelfde te doen, maar hij/zij/het mag pen en papier gebruiken om te schrijven.

Eigen notities

LESOPZET

- 1. Terugblik:** De leerlingen reflecteren op hun week door antwoorden te geven op de vragen bij opdracht 1. Je kan er ook voor kiezen om dit al thuis te laten maken.
- 2. Oefening:** Bij opdracht 2 bespreken leerlingen in groepjes/ tweetallen wat het werken met hun planning hen heeft opgeleverd op het gebied van:
 - Succes: op school, sport, werk, etc.
 - Welzijn*: gezondheid, sport, vrienden, familie, etc.
- 3. Oefening:** Leerlingen plannen opnieuw een week, dit keer zonder sturing. Laat de leerling bij moeilijke taken ter motivatie aangeven wat het resultaat is van het uitvoeren van die taak. Bijv.: Tijd reserveren voor sporten zorgt ervoor dat de kans groter is dat ik het ga doen.
- 4. Opdracht:** De leerlingen geven in de volgende les een korte individuele presentatie (binnen groepen met 4-6 leerlingen). Bekijk voorbeeldles voor aandachtspunten van presentatie. De leerlingen bereiden bij opdracht 4 hun presentatie voor.
- 5. Terugkoppeling:** Kan iedereen aan de slag met de opdracht? Wie zou je kunnen vragen om je te helpen met de voorbereiding?

* Een goede planning verhoogd het algemeen welzijn van de leerlingen. Het vermindert stress, zorgt ervoor dat er minder wordt vergeten, en leerlingen beter met tijd om kunnen gaan.

Het identificeren van de voordelen en het positieve effect van plannen helpt leerlingen dit op de lange termijn te blijven doen. Hier gaan we de volgende les dieper op in.

MOTIVATIE

LES 6

MOTIVATIE

Doel van de les: Leerlingen kunnen zichzelf motiveren om te plannen en te prioriteren.

Vorbereiding

- Een klassenopstelling klaarzetten waarin leerlingen in groepen kunnen zitten.
- Leerlingen herinneren aan het voorbereiden en meenemen van presentaties.

Extra informatie

Presenteren vinden sommige leerlingen spannend, daarom kiezen we voor een presentatie in kleine groepen. Kies als docent welke leerlingen bij elkaar zitten, zo stuur je op het welzijn van je leerlingen.

Presenteren doen de leerlingen niet voor een cijfer. Er is geen goed of fout, alleen dat wat voor de leerlingen werkt.

Eigen notities

LESOPZET

1. **Terugblik:** Laat de leerlingen aan de hand van opdracht 1 terugkijken op de vorige les en de afgelopen week.
2. **Oefening:** Leerlingen delen tijdens deze les hun inzichten en kennis in een groep van 4-6 leerlingen. Ze beslissen samen over 4-6 punten die ze het meest belangrijk vinden om te delen met de hele klas. Laat leerlingen de belangrijkste tips opschrijven bij opdracht 2.
3. **Klassikaal:** Per groep deelt 1 leerling de 4-6 punten die de groep het meest belangrijk vindt.
4. **Oefening:** De leerlingen plannen opnieuw een week, dit keer zonder sturing. Laat de leerlingen alle kennis die ze hebben opgedaan gebruiken.
5. **Move maken:** We zijn aangekomen op het punt om de nieuwe vaardigheid en gewoonte vast te leggen. Leerlingen schrijven op/ tekenen voor zichzelf hoe zij van plan zijn in de toekomst te blijven plannen & prioriteren. Deze sturende vragen kunnen de leerlingen helpen:
 - Hoe ga jij ervoor zorgen dat je blijft plannen?
 - Wie heb je hiervoor nodig en wat heb je hiervoor nodig?
 - Wat levert plannen jou op en waarom wil je ermee doorgaan?
 - Waarom is prioriteren zo belangrijk en welke prioriteiten heb jij? Schrijf ze op bij je Move.
6. **Optioneel:** Als er tijd over is, laat leerlingen dan ook de komende week plannen in hun agenda.

TERUGBLIK

LES 7

TERUGBLIK

Doel van de les: Leerlingen reflecteren op hun eigen acties van de afgelopen weken en onderzoeken hoe zij deze willen behouden.

Vorbereiding

- Herinner leerlingen het werkboek mee te nemen.
- Klassenopstelling op een zo rustig mogelijke manier neerzetten.

Extra informatie

Tijdens deze les gaan leerlingen reflecteren op hun eigen gedrag. Dit is een zware taak voor het puberbrein. Uit onderzoek weten we dat het gedeelte van de hersenen dat kan reflecteren pas rond het 23e levensjaar volledig functioneel is.

Houd er dus rekening mee dat je leerlingen zal moeten ondersteunen in hun denken tijdens deze les.

Eigen notities

LESOPZET

1. **Terugblik:** Neem een moment om terug te kijken op de presentaties van de vorige les. Hoe kijken de leerlingen hierop terug?
2. **Theorie:** Leg uit wat het belang is van reflecteren op eigen gedrag en denken, bekijk hiervoor de voorbeelden.
3. **Oefening:** Leerlingen blikken terug op wat ze hebben ingevuld op bladzijde 2 van deze module. Laat hen bepalen of ze het eens zijn met wat zij destijds hier hebben opgeschreven. Leerlingen schrijven ook op wat zij nu anders doen dan aan het begin van deze periode.
4. **Oefening:** Laat leerlingen met elkaar bespreken wat ze hebben opgeschreven tijdens deze les, kunnen ze misschien een tip overnemen van hun klasgenoten?
5. **Oefening:** Leerlingen schrijven op of tekenen wat zij tijdens deze module hebben geleerd.
6. **Terugblik:** Voordat de klas door kan naar een volgende module is het belangrijk om te weten of de leerlingen op een later moment hulp nodig hebben bij plannen & prioriteren. Laat de leerlingen zelf aangeven in hoeverre zij hier zelfstandig mee verder kunnen. Beoordeel als docent zelf wat je hiermee wilt. Je kan bijvoorbeeld een herhaalles inplannen of afspraken maken met de leerlingen die het lastiger vinden.

Deze laatste les zorgt voor een afsluiting van de lessen rondom plannen & prioriteren. Let op dat dit onderwerp regelmatig terug blijft komen, zo blijven de leerlingen alert op hun eigen gedrag.

Vergeet niet zelf als docent ook te reflecteren op jouw doel van deze module. Lees pagina 3 eens terug, heb jij je doel behaald?

NOG EVEN DIT

Achtergrondinformatie

ACHTERGRONDINFORMATIE

Het nut en de noodzaak van goed ontwikkelde executieve functies

De executieve functies zijn een reeks mentale processen die verantwoordelijk zijn voor het plannen, organiseren, initiëren en afronden van taken. Oftewel: ze regelen het gedrag. Deze functies zijn cruciaal voor schoolse en persoonlijk succes en welzijn: ze worden in verband gebracht met een reeks positieve resultaten, zoals hogere schoolse prestaties, betere werkprestaties en betere sociale relaties (Barkley, 2012).

Volgens meerdere onderzoeken zijn executieve functies dé grootste voorspeller van schoolsucces. Om aan te geven wat nou precies het effect is van goed ontwikkelde executieve functies, zullen we hier een aantal voorbeelden geven:

1. Het onderzoek “tools of the mind” door Blair & River (2014) laat zien dat het trainen van executieve functies de grootste impact heeft op leerlingen met een lagere sociaaleconomische status en leerlingen met een neurodivergent brein.
2. Uit een ander onderzoek bleek dat training van het werkgeheugen de prestaties op een reeks cognitieve taken, zoals begrijpend lezen en probleemoplossing, verbeterde (Klingberg et al., 2005).
3. En uit wetenschappelijke analyses sinds 1998 blijken executieve functies een betere voorspeller van schoolsucces dan IQ of leesniveau (bijv.: Blair & Razza, 2007; Hughes & Ensor, 2008).

Gezien het belang van executief functioneren voor het succes en welzijn van elke nieuwe generatie is het essentieel om deze vaardigheden te begrijpen en te ontwikkelen.

In de Movenda werken de leerlingen expliciet aan de executieve functies. Dit doen de leerlingen door te leren aan de hand van emotionele intelligentie. Dit houdt in dat leerlingen zelfbewustzijn creëren, bewustzijn van anderen vergroten en nieuwe gewoontes aanleren en duurzaam maken.

Tot bij de volgende module!

Blair C, Raver CC (2014) Closing the Achievement Gap through Modification of Neurocognitive and Neuroendocrine Function: Results from a Cluster Randomized Controlled Trial of an Innovative Approach to the Education of Children in Kindergarten. *PLoS ONE* 9(11):

Barkley, R. A. (2012). *Executive functions: What they are, how they work, and why they evolved*. Guilford Press.

Blair, C., & Razza, R. P. (2007). Relating effortful control, executive function, and false belief understanding to emerging math and literacy ability in kindergarten. *Child Development*, 78(2), 647-663.

Hughes C, Ensor R. (2008) Does executive function matter for preschoolers' problem behaviors? *Journal of Abnormal Child Psychology*. 36:1-14.

Klingberg, T., Fernell, E., Olesen, P. J., Johnson, M., Gustafsson, P., Dahlström, K., Gillberg, C. G., Forssberg, H., & Westerberg, H. (2005). Computerized training of working memory in children with ADHD—a randomized, controlled trial. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 44(2), 177-186.

Bestel de volgende module op:

www.movenda.nl

info@movenda.nl